

Gençlik ve madde kullanımı

Prof. Dr. Hakan Coşkunol

Lise eğitimini Ankara Fen Lisesinde, Tıp Fakültesini Ege Üniversitesinde bitirdi. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları anabilim dalında tıpta uzmanlık eğitimini tamamladı. Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Merkezini kurdu. 2008 yılında kurulan Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsünün kurucu başkanı olarak çalıştı. Temel ilgi alanları arasında bağımlılık danışmanlığının mesleki tanımının geliştirilmesi, bağımlılıkta çok disiplinli oluşturulması, yaygınlaştırılması konuları olan Dr. Coşkunol, Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı Merkezinde araştırma ve eğitim çalışmalarını sürdürmektedir.

Bağımlılık yapıcı madde kullanımı tüm dünyada ciddi bir halk sağlığı sorunudur. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) 2015 yılında dünyadaki yetişkin nüfusun yaklaşık yüzde 5'inin en az bir kez madde kullandığını belirtmektedir. Daha da endişe verici olan, bu madde kullanıcılarının yaklaşık 29,5 milyonunun veya küresel yetişkin nüfusun binde 6'sının madde kullanım bozukluklarından etkilenmesidir. Bu durum madde kullanımının, sorunlar oluşturmaya başladığı ve tedavi gerektirebilecek noktada zarar verdiği anlamına gelmektedir. Madde kullanımının neden olduğu zararın büyüklüğünü değerlendirmemiz için, madde kullanımının neden olduğu erken ölümlerin sayısının sadece 2015 yılında 28 milyon kişi olduğuna bakmamız yeterlidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde çeşitli önlemlerin alınmasına rağmen madde kullanımı gittikçe artmaktadır.

Madde Kullanım Biçimleri

Madde kullanım biçimleri geniş bir yelpaze üzerinde yer alır. Çalışmaların birçoğunda bir kişinin madde kullanmadığı kabul edildiğinde kastedilen kişinin yaşantısında hiç madde kullanmadığı veya son bir yıl içinde hiç kullanmadığıdır. Kullanım bozukluğu tanısı koyarken sadece madde kullanımının olup olmadığını sorgulamak, tanısal değerlendirme için yeterli değildir. Bu sebeple madde kullanımına eşlik eden/edecek

sorunları da göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Bir maddenin sorunsuz olarak kullanımı (sosyal kullanım) bazı şartlara bağlıdır. Burada önemli ölçütlerden birisi kullanımla ilgili olarak kişinin sorun yaşamaması ve/veya bu kullanım biçiminin devam etmesi durumunda ileride kişinin madde kullanımı ile ilişkili bir sorunla karşı karşıya kalmayacak olmasıdır. Buradan bakıldığında, kullanımında sorun oluştuğuna yönelik yüksek düzeyde kanıtların bulunduğu maddelerin düşük düzeylerdeki kullanımları dahi sosyal kullanım olarak değerlendirilemez. Örneğin günde 2-3 sigara içmek sağlık sorunlarına yol açabilirken, hafta sonu partide ekstazi kullanmak hem sağlık hem de adli sorunlara yol açabilir. Yasal olarak kısıtlanmış olan maddelerin kısıtlama ölçütlerine uyulmadan kullanımı da sosyal kullanım olarak değerlendirilmemelidir. Madde kullanım biçimine yönelik adlandırmalarda da kötüye kullanım, zararlı kullanım, bağımlılık, madde kullanım bozukluğu gibi farklılıklar bulunmaktadır. Madde kullanım biçiminin sorun olabilmesi için kişinin ya madde kullanımından dolayı sıkıntı/huzursuzluk yaşaması ya da madde kullanma biçiminin sosyal/ mesleki işlevselliğini bozması gerekmektedir.

Gençler ve Madde Kullanımı

Birleşmiş Milletler tarafından tanımlandığı üzere, gençler 15 ve 24 yaşları arasındakiler olarak kabul edilmektedir. Madde kullanımı dünyanın her yerinde gençleri daha fazla etkilemektedir. Genç-

ler madde kullanabilir, madde yetiştirme ve üretimine dahil olabilir veya kurye olarak kullanılabilirler. Kişisel, mikro (aile, okul ve akrabalar) ve makro (sosyoekonomik ve fiziksel) çevre seviyelerinde gençlerin madde kullanımına karşı savunmasız olduğu çok sayıda faktör vardır. Araştırmalar, erken (12-14 yaş) ve geç (15-17 yaş) dönem ergenliğin madde kullanımının başlaması için kritik bir risk dönemi olduğunu öne sürmektedir. Birçok genç, ergenlikten genç yetişkinliğe kadar gelişmelerinin farklı aşamalarında iyi hissetmek, sosyalleşmek, kişisel ve sosyal uyumsuzluklarda yaşayabilecekleri sosyal ve psikolojik zorluklarla başa çıkmak için madde kullanımına gereksinim duyabilirler.

ABD'de 12-20 yaşları arasında 22 bin 955 gencin katıldığı 2016 yılında yapılan madde kullanımı ve sağlık ulusal çalışmasının sonuçları Tablo 1'de verilmiştir. Yaşam boyu madde kullanımı %56,3 olarak bulunurken en yüksek oranda kullanılan maddeler esrar (%51,8), sakınleştiriciler (%14,5), kokain (%11,3) ve uçucu maddelerdir (%9,8). Bu çalışma her yıl düzenli olarak tüm yaş gruplarının kapsayacak şekilde yapılmaktadır.

1995 yılında Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi Projesi (ESPAD) olarak bilinen ilk büyük ölçekli Avrupa okul anketi, 26 ülkeyi kapsayan bir uygulama ile gerçekleştirildi. O zamandan bu zamana her dört yılda bir ESPAD anketi artan sayıda yeni ülkelerin katılımlarıyla uygulanmaya ve

Tablo 1: ABD'de Madde Kullanımı ve Sağlık Ulusal Çalışmasının Gençlerde Yasadışı Madde Kullanım Oranları (SAMSHA, 2017)

Madde Adı	Yaşam Boyu (%)	Geçen Yıl (%)	Geçen Ay (%)
Madde Kullanımı	56,3	37,7	23,2
Esrar	51,8	33,0	20,8
Kokain	11,3	5,6	1,6
Taş (Taş)	1,1	0,3	0,0
Eroin	1,6	0,7	0,3
Hallusinojenler	17,2	6,9	1,9
LSD	8,3	3,4	0,6
PCP	0,7	0,0	0,0
Ekstazy	11,6	3,5	0,9
Uçucu Madde	9,8	1,4	0,4
Metamfetamin	2,4	0,8	0,2
Sakinleştirici ve diğer ilaç kullanımı	-	14,5	4,6

raporlanmaya devam edilmektedir. Bu kapsamda 1995'te 26 ülke, 1999'da 30 ülke, 2003'te 35 ülke, 2007'de 35 ülke (2008'de artı 5 ülke), 2011'de ise 39 ülke yer almıştır. ESPAD birçok ülkedeki bağımsız araştırma ekiplerinin ortak bir girişimi olup bu hâliyle gençlerde madde kullanımına dair dünyadaki en büyük uluslararası araştırma projesidir. ESPAD 1993 yılında, İsveç Alkol ve Diğer Uyuşturucu Bilgi Konseyinin (CAN) inisiyatifi, Avrupa Konseyindeki Pompidou Grubunun desteğiyle kurulmuş, ayrıca Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını

İzleme Merkezi (EMCDDA) iş birliğinde çalışmalarını yürütmektedir. ESPAD'a Türkiye 1995 (İstanbul) ve 2003 (6 şehir) yıllarında dâhil oldu. Ancak anket ülkemizde en fazla altı ilde uygulanabildi ve devamlılığı söz konusu olamadığından etkin bir veri alımı ve karşılaştırılması da gerçekleştirilemedi.

ESPAD'ın 2015 yılında yaptığı çalışmanın raporu, 24'ü Avrupa Birliği üyesi olan 35 Avrupa ülkesinden 96 bin 46 öğrencinin sağladığı bilgilere dayanmaktadır (Tablo 2). 2009 yılında İzmir ilinde 5 bin 641

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) 2015 yılında dünyadaki yetişkin nüfusun yaklaşık yüzde 5'inin en az bir kez madde kullandığını belirtmektedir. Daha da endişe verici olan, bu madde kullanıcılarının yaklaşık 29,5 milyonunun veya küresel yetişkin nüfusun binde 6'sının madde kullanım bozukluklarından etkilenmesidir.

lise öğrencisini ele alan bir alan çalışmasında gençlerde yaşam boyu madde kullanım oranı %3,2 olarak bulunmuştur. Lise öğrencilerinde sakinleştirici haplar (%1,5) ve esrar (%1,3) en çok kullanılan maddeler olup, sigara kullanımı %29,7 ve alkol kullanımı ise %33,9 oranlarındadır. TÜBİM ise 2011 yılında lise grubunda yaptığı araştırmada 32 ilde 11 bin 812 öğrencinin verilerini ele alarak araştırmasını yapmıştır. Bu çalışmada ise alkol kullanımı %5,7, sigara kullanımı %5,1 olarak bulunmuş olup, esrar (%1,2) ve uçucu madde (%0,5) en yaygın kullanılan maddeler olarak bulunmuştur (Tablo 3).

Esrar, tütün ve alkolün ardından genç insanlar arasında en çok kullanılan madde olarak kabul edilir. Epidemiyolojik araştırmalar ağırlıklı olarak yüksek gelirli ülkelerde esrarın algılanan kolay erişilebilirliğinin, düşük bir zarar riski algısı ile birleştiğini göstermektedir. Bu da tütün ve alkolden sonra esrarı en çok kullanılan madde yapmaktadır. Kullanımı genellikle geç ergenlikte başlar ve genç erişkinlerde zirvelere ulaşır. Tıbbi araştırmalar, 16 yaşından önce esrar kullananların, ani fiziksel hasar riski ve kişilik bozuklukları, anksiyete ve depresyon dahil olmak üzere uyuşturucu kullanımı bozuklukları ve ruh sağlığı bozukluklarına karşı artan risk ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Esrar kullanan insanların yaklaşık yüzde 9'u esrar kullanım bozukluğu geliştirirken, ergenlikte kullanımını başlatanlarda oran

yüzde 18'e çıkmaktadır. Her gün esrar içenlerin ise yarısından fazlasında esrar kullanımı bozuklukları gelişir

Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı

Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olan gençlik dönemi, bireyin hayatındaki en önemli süreçlerden biridir. Fiziksel ve psikolojik değişimlerin, erişkinliğe özgü rollerin ve sorumlulukların kazanıldığı dinamik bir dönemdir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 10-19 yaşlar arasını adolesan, 15-24 yaşlar arasını genç ve 10-24 yaşlar arasını gençlik olarak tanımlamaktadır ve bu dönem üreme sağlığı sorunları başta olmak üzere, madde kullanımı, beslenme bozuklukları, ruhsal sorunlar ve riskli davranışların sıklıkla görüldüğü önemli gelişimsel dönemlerden biridir. Ülkemizde üniversite okuyan gençlerin büyük çoğunluğu 18-25 yaş arasındadır bu dönem gençlik tanımına uymaktadır.

Sigara kullanımı: Üniversite öğrencilerinde sigara kullanım oranları %30-40 arasındadır. Nikotin sigaraları ve elektronik sigara yanı sıra %20 gibi yüksek oranlarda nargile kullanımı da olabilmektedir. Tütün ile esrarın sigara biçiminde kullanımı da %15 civarındadır. Sigara içenlerin yaklaşık yarısı sigara içmeyi bırakmak istediklerini belirtmektedir. Yaşı küçük olan üniversite öğrencilerinin nargile kullanımı orantısız olarak daha yüksektir.

Alkol kullanımı: Avrupa'da üniversite öğrencilerinde alkol kullanım oranları %50-90 civarındadır. Haftada 1-5 birim arası alkol kullanımı, alkol kullanıcılarının %80'indeki içme biçimi olurken alkol kullanıcılarının %10'u da haftada 20 birimin üstünde alkol tüketmektedir. Alkol tüketimi erkeklerde daha yüksek miktarlarda olabilmektedir. Kendini daha iyi ve rahat hissetmek temel içme sebebi olup, stres seviyesini düşürmek de önemli bir nedendir. "İçtiğim zaman daha iyi bir zaman geçirmektedirim" düşüncesi de içmek için gerekçelerden birisi olmaktadır. Üniversite öğrencilerinden alkol kullananların %70'i alkol tüketimi nedeniyle alkol kullandıkları geceyi hatırlayamama deneyimi yaşamışlardır. Alkol kullananların %25'i daha az alkol almayı isteyip istemedikleri sorulduğunda "evet" yanıtı verirken %5'i ise üniversitede okurken alkol tüketimi nedeniyle yardım almayı amaçladıklarını belirtmiştir. Ancak üniversite öğrencilerinin yarısından fazlası alkol alımını azaltmaya yardımcı olmak için nereden ve nasıl destek alacağından haberdar değildir.

Madde kullanımı: Almanya'da üniversite öğrencilerinde madde kullanım oranı %20-55 arasında değişmektedir. Madde kullanımı olanların çoğunluğu erkektir. Yasadışı ya da yasal eğlence amaçlı madde kullanımının lisans yılına göre arttığını görülmektedir. Avrupa ve ABD'de düzenli olarak kullanılan en

ABD'de 12-20 yaşları arasında 22 bin 955 gencin katıldığı 2016 yılında yapılan madde kullanımı ve sağlık ulusal çalışmasının sonuçları Tablo 1'de verilmiştir. Yaşam boyu madde kullanımı %56,3 olarak bulunurken en yüksek oranda kullanılan maddeler esrar (%51,8), sakinleştiriciler (%14,5), kokain (%11,3) ve uçucu maddelerdir (%9,8).

Tablo 2: 24 Avrupa Birliği Üyesi Avrupa Ülkesinde Lise ve Dengi Öğrencilerde Alkol, Sigara ve Madde Kullanımı Verileri

Madde Adı	Yaşam Boyu Kullanım Oranı (%)	Maddeye Algılanan Ulaşılabilirlik (%)	Erken Yaşta Başlangıç* (%)
Sigara Kullanımı	46	61	23
Alkol Kullanımı	80	78	47
Alkol Zehirlenmesi	40	-	8
Herhangi bir Madde Kullanımı	18	-	-
Esrar	16	30	3
Ekstazy	2	12	1
Amfetamin	2	9	1
Methamfetamin	1	7	1
Kokain	2	11	1
Taş (Taş)	1	8	1
LSD veya diğer halusinojenler	2	-	-
Eroin	1	-	-
GHB	1	0	3

* 13 ve altı yaşlarda kullanımı olan kişilerin oranıdır.

yaygın maddeler esrar, metilendioksimetamfetamin (MDMA), kokain ve uçuculardır. Maddenin iğne biçiminde kullanımı üniversite öğrencilerinde çok az olarak raporlanmaktadır. Keza iğnelerin paylaşılması da bildirilmemektedir. Maddeler genellikle kendi arkadaşlarından veya kampus dışı bir satıcıdan alınmaktadır. Destek hizmetleriyle ilgili olarak, öğrenciler çoğunlukla bilgi sahibi olmamaktadır. Uyuşturucuların etkileri ve madde karşıtı hizmetlerin daha iyi tanıtımı hakkında daha fazla bilgi istediklerini belirtmekte olup bu durum lisans yılına göre artma eğilimindedir. Üniversite öğrencilerinde çoklu madde kullanımı, kullanıcıyı daha fazla sağlık ve sosyal risk altına sokarak, bağımlılık davranışının potansiyel bir göstergesidir. Bu alt grubun üyeleri, özellikle bu davranış kalıplarını değiştirmeye odaklanan müdahalelerden faydalanabilir. Avrupa'da yapılan araştırmalara göre diğer öğrencilerle yaşayan öğrencilerin problemleri madde kullanımı kalıpları geliştirme riski yüksektir ve/veya diğer yüksek riskli davranışlarda bulunma riskini artmıştır. Ebeveynleri ile yaşayanların ise yasal veya yasa dışı maddeleri kullanma riskinin daha düşük olduğu gösterilmektedir. Bu sonuçlar, maddeye erişime yardımcı olan ev arkadaşları aracılığıyla yasal ve yasadışı maddelere daha fazla erişim ya da erişim için daha fazla akran baskısına maruz kalma ile ilişkili olabilir. Bu bulgular aynı zamanda nargile kullanımı gibi daha moda olan davranışların ve akran baskısının genç öğrencilerde oluşturduğu algı farklılığı ile de ilişkisi olabilir.

Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı

Üniversite öğrencilerinde madde kullanımı halk sağlığı ve öğrenim yaşamı açısından dikkatle ele alınması gereken bir sorundur. Önemli bir sağlık sorunu olan sigara içme alışkanlığının öğrenciler arasındaki sıklığını belirlemek amacıyla Türkiye'de yapılan çeşitli araştırmalarda üniversite öğrencilerinde %27,9 - %73,2 arasında değişen farklı oranlar bildirilmiştir. Alkol kullanımı ve alkol zehirlenmesi de üniversite döneminde sıklıkla yaşanabilmektedir. Türkiye'de üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmalarda alkol kullanımı %26,7 - 76,0 arasında değişen oranlarda bildirilmektedir. Ülkemizde, üniversite öğrencilerinde madde deneyimi 1990-2003 yıllarında %6,0 - %8,6, 2004 - 2009 yıllarında %3,0-%9,2, 2010 yılından sonra yapılan çalışmalarda %4,7 - %27,2 olarak bulunmuş olup kullanımın her geçen yıl arttığı görülmektedir. Oranlar arasındaki bu önemli farklılıklar temelde çalışmalarda farklı yöntemlerin uygulanmasından da kaynaklanmaktadır. Gençlerde cinsiyet, arkadaş ortamı, okul yaşantısı, kişisel özellikler, aile özellikleri, toplumsal ve çevresel faktörler gibi sigara, alkol ve madde kullanımına yol açabilecek birçok faktör bulunmaktadır. Cinsiyet faktörünün rolü incelendiğinde, kadınlarda genetik faktörlerin, fizyolojik ve hormonal yapının farklılığı özellikle kadının alkol kullanımının erkeklerden farklı olmasına yol açmakta; toplumsal açıdan kadına atfedilen roller de sigara, alkol ve madde kullanımını etkileyebilmektedir. Erkeklerde yaşam

boyu sigara, alkol ve madde deneme prevalansı kadınlara göre daha sıktır. TUBİM 2011 yılı Türkiye'de Genel Nüfusta Tütün, Alkol ve Madde Kullanımına Yönelik Tutum ve Davranış Araştırması'na göre, madde en çok aile ve arkadaş çevresinden sağlanmakta ve sıklıkla bir arkadaşın evinde kullanılmaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin eğitim hayatında kiminle birlikte yaşadığının, yaşam alanının madde deneyimini etkilemesindeki önemi değerlendirilmelidir. Öğrencilik döneminde arkadaşlarıyla birlikte kalandalarda, yalnız yaşayanlarda madde kullanımının artması, yurttaki kalandalarda ise madde kullanımının daha düşük olması beklenmektedir. Gençlerde risk alma davranışlarında cinsiyet faktörü özelliklerden biridir. Riskli davranışlar ve madde kullanımı arasındaki ilişki, bir riskli davranışın başka bir riskli davranışa yol açabileceğini düşündürür. Bu nedenle riskli davranışlarda bulunan genç yetişkinlerde madde kullanımının, madde kullanım sorunu ile gelen genç yetişkinlerde de diğer riskli davranışların değerlendirilmesi gerekir.

Üniversite Öğrencilerinin Madde Kullanımına Bağlı Olumsuz Sonuçları

Madde kullanımı, üniversite öğrencilerine bir dizi olumsuz sağlık, davranışsal ve sosyal sonuçlar yaşama riski oluşturmaktadır. Üniversite öğrencileri arasında madde kullanımı morbidite ve mortalitesi hakkında temsil edici veriler bulunmamasıyla birlikte her yıl Amerika'da yaklaşık 1000 üniversite öğrencisinin madde doz aşımından öldüğü tahmin edilmektedir. Üniversite öğrencisi madde kullanıcıları, madde kullanımı nedeniyle fizyolojik ve psikolojik tolerans gelişmesi, yan etkilerin varlığına rağmen maddenin kullanımı ve devam eden sosyal, mesleki ya da yaşamsal faaliyetleri ile karakterize bir dizi madde kullanım bozukluğu sorunu geliştirme riski altındadırlar. Üniversite öğrencilerinin %9,4'ünün esrar kullanım bozukluğu ölçütlerini karşıladığını ve bu sayının geçtiğimiz yıl esrar kullanıcıları arasında %24,6'ya çıktığını ortaya koymuştur. Madde kullanım bozukluğu gibi bir tanının olmamasına rağmen, esrar kullanımının olması yasal ve sağlık sorunları da dahil olmak üzere geniş bir yelpazedeki olumsuz sonuçlarla ilişkili bulunmaktadır. Esrar ve alkol kullananların sadece alkol kullananlara kıyasla sınavlarda daha kötü performans gösterdikleri, daha fazla ders devam-

Tablo 3: Türkiye'de lise öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanım oranları

Madde kullanımı	Coşkunol (2011)			TUBİM (2014)
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam
Sigara	27,4	32,0	29,7	5,1
Alkol	29,6	38,3	33,9	5,7
Esrar	0,7	1,8	1,3	1,2
Uçucu	0,4	0,8	0,6	0,5
Eroin	>0,1	0,2	0,1	0,2
LSD	>0,1	0,1	0,1	>0,1
Ekstazy	0,4	0,7	0,6	-(*)
Kokain	0,1	0,1	0,1	>0,1
Kodein	>0,1	0,3	0,1	-(*)
Sakinleştirici	1,9	1,1	1,5	-(*)
Uyarıcılar	0,1	0,5	0,3	0,3
AnabolikSteroidler	0,5	1,1	0,8	-(*)

(*) TUBİM araştırmasında bu maddelerin oranlarına yönelik veriler ilgili diğer madde kullanımları içinde ele alınmıştır.

Türkiye’de yapılan çeşitli araştırmalarda üniversite öğrencilerinde %27,9-%73,2 arasında değişen farklı oranlar bildirilmiştir. Alkol kullanımı ve alkol zehirlenmesi de üniversite döneminde sıklıkla yaşanabilmektedir. Türkiye’de üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmalarda alkol kullanımı %26,7-76,0 arasında değişen oranlarda bildirilmektedir. Ülkemizde üniversite öğrencilerinde madde deneyimi 1990-2003 yıllarında %6,0-%8,6; 2004-2009 yıllarında %3,0-%9,2; 2010 yılından sonra yapılan çalışmalarda %4,7-%27,2 olarak tespit edilmiş olup kullanımın her geçen yıl arttığı görülmektedir.

sızlığının olduğu ve daha fazla hafıza problemi bildirdikleri görülmüştür. Son bir yıl içinde esrarı beş veya daha fazla kez kullandığını bildiren öğrencilerin %40,1’i dikkat ve yoğunlaşma sorunu yaşadığını ve %13,9’unun esrar kullanımı nedeniyle ders devamsızlığı olduğu bildirilmiştir. Esrar kullanıcıları ayrıca üniversitede daha düşük notlar almakta ve sınıf kaybı yaşamaktadırlar. ABD’de 3 bin 720 üniversite öğrencisinin dört yıl boyunca izlendiği uzun süreli bir çalışma, madde kullanımının genel olarak eğitim düzeyinin kontrol altına alınmasından sonra bile okul başarısızlığının yordayıcısı olduğunu ortaya çıkartmıştır. Öğrencilerin ders çalışması ve başarısı madde kullanım davranışıyla ilişkili olduğunu belirtilmiştir. Madde kullanımı daha az olan kız öğrencilerin ders devamı ve başarısı daha fazladır.

Olumsuz sağlık sonuçları ile evden uzakta eğitim görmeyi birbirine bağlayan nedensel yollar karmaşıktır. Uyum zorlukları, öğrencilerin yeni olumsuz ortamlara doğru yönelimleriyle ilgili faktörler olarak görülmekte olup bu durum da artan alkol ve uyuşturucu kullanımına yol açabilir. Öğrenciler arasında içinde bulunduğu durum nedeniyle içine kapanma, sosyalleşmeye yönelik bir motivasyon ve daha hedonistik ve daha az sosyal olarak kısıtlanmış davranışlar alkol ve madde kullanımının artmasına yol açabilir.

Madde Kullanımı Tedavi ve Önleme Yaklaşımları

Walters, geri bildirim içmenin normatif algılarını değiştirdiği ve sosyal nedenlerle içen öğrenciler arasında daha etkili olabileceğini bildirmiştir. Başka bir gözden geçirmede, üniversite öğrencilerine alkol kullanımını azaltmaya yönelik müdahalelerin etkinliğini değerlendirmiş ve alkol kullanımını ve kötüye kullanımı azaltmak için normatif geribildirimi içeren müdahalelerin kullanımı için bazı ampirik destekleri rapor etmiştir. Bireysel yüz yüze geribildirim alkolle ilişkili sorunlarda azalmaya neden olduğunu ortaya koyulmuştur.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite öyküsü olan ve tıbbi olmayan psikostimulan kullanım öyküsü olan ergenlerde 4 yıllık bir lisans derecesi elde etme ihtimalinin önemli derecede düşük olduğu ve erişkin yaşantıda madde kullanım bozukluğu gelişme oranlarının önemli ölçüde yüksek olduğu görülmüştür. Bu olgularda dikkat eksikliği tedavisinin uygulanmasının olası riskleri daha da azaltabileceği öngörülmektedir.

Bir dini bağlantının olması ile madde kullanımı olması arasında farklı özellikler bildirilmektedir. Madde kullanıcısı olan üniversite öğrencilerinin kümeleyen bir çalışmada sadece alkol kullanıcılarında

dini özellikler koruyucu olarak bulunurken bazı çalışmalarda dini uygulama ile yasal ve yasadışı maddelerin tüketimi arasında koruyucu bir ilişki olduğunu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinde belirli kullanıcı alt grupları ile ilişkili sosyodemografik ve eğitim ile ilgili özelliklerin belirlenmesi, hedefe yönelik müdahalelerin geliştirilmesi için yararlı olabilir. INSIST çalışmasında da gerçekleştirilen bu tür hedefli müdahalelerin bir örneği, çevrimiçi temelli sosyal norm müdahaleleridir. Bu müdahale biçimi, insanları daha geniş toplumun davranışlarıyla karşılaştırıldığında davranışları hakkında bilgilendirmek için çevrimiçi geri bildirim kullanır. INSIST çalışmasının bir parçası olarak, her katılımcı (bu özellikle de en çok sorunlu madde kullanımı olan öğrencileri içerir) e-posta yoluyla kişiselleştirilmiş bir geri bildirim almışlardır. Bu tür müdahalenin sosyal toplum baskısının azalmasına yol açabileceğini ve muhtemelen madde kullanımının azalmasına neden olabileceğini düşündürmektedir. Normatif davranışlara odaklandıklarında, sosyal norm müdahaleleri, çoklu madde kullanımının ve belirli özelliklere sahip bireylerin (erkek, genç yaş grupları, diğer öğrencilerle birlikte yaşayan öğrenciler) ele alınmasında özellikle değerli olabilir.

Kaynaklar

Akmatov M, Mikolajczyk R, Meier S, Krämer A. Alcohol Consumption Among University Students in North Rhine-Westphalia, Germany. Results from a Multicenter Cross-Sectional Study. *J Am Coll Heal*. 2011; 59:620-6.

Altıntoprak E, Akgür SA, Yüncü Z, Sertöz ÖÖ, Coşkunol H. (2008) Kadınlarda Alkol Kullanımı ve Buna Bağlı Sorunlar. *Türk Psikiyatri Derg* 2008; 19(2):197-208.

Ansari WE, Vallentin-Holbech L, Stock C. Predictors of Illicit Drug/s Use Among University Students in Northern Ireland, Wales and England. *Glob J Health Sci*. 2015;7(4):18-29.

Aresia G, Mooreb S, and Martaa E (2016) Drinking, Drug Use, and Related Consequences Among University Students Completing Study Abroad Experiences: A Systematic Review, Substance Use & Misuse, 51:14, 1888-1904, DOI: 10.1080/10826084.2016.1201116.

Berkowitz AD. *The Social Norms Approach: Theory, Research, and Annotated Bibliography*. Trumansburg: Berkowitz. 2004;2014.

Bordoff B, (2017) The Challenges and Limitations of Diagnosing and Pharmacologically Treating ADHD in University Students *Psychol. Inj. and Law* (2017) 10:114–120.

Budney, A. J. (2007). Are Speci_C Dependence Criteria Necessary For Different Substances: How Can Research On Cannabis Inform This Issue? In J. B. Saunders, M. A. Schuckit, P. J. Sirovatka, & D. A. Regier (Eds.), *Advancing the Research Agenda for DSM-V. Diagnostic Issues in Substance Use Disorders: Re_ ning the Research Agenda for*

DSM-V (pp. 221–235). Washington, DC: American Psychiatric Association.

Caldeira, K.M., Arria, A. M., O'Grady, K. E., Vincent, K. B., & Wish, E. D. (2008). The Occurrence of Cannabis Use Disorders and Other Cannabis-Related Problems Among _Rst-Year College Students. *Addictive Behavior*, 33(3), 397–411. <http://dx.doi.org/10.1016/j.addbeh.2007.10.001>.

Coşkunol H (2017) Bağımlılık Yapan Maddeler ve Madde Kullanım Biçimleri. 581-584. *Temel ve Klinik Psikiyatri*. Editör. Oğuz Karamustafaloğlu.

Coşkunol H, Yıldız U (2011) Ergenlerde Sigara, Alkol ve madde Kullanımı, Hazırlayıcı ve Koruyucu Etmenler, ISBN: 9789754838511, 2011.

Çamur D, Üner S, Çilingiroğlu N, Özcebe H.(2007) Risk Taking Behaviors of Students from Different Faculties in a University. *Toplum Hekimliği Bülteni* 2007; 26:32-38.

Dayı A, Güleç G, Mutlu F. (2015) Eskişehir Osman-gazi Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol Ve Madde Kullanım Yaygınlığı. *Dusunen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 2015; 28:309-318.

Fager J, Mazurek MB. (2004) The Effectiveness of Intervention Studies to Decrease Alcohol Use in College Undergraduate Students: an Integrative Analysis. *Worldviews on Evidence-Based Nursing* 2004;1(2):102–19.

Gomes FC, de Andrade AG, Izbicki R, Moreira Almeida A, Oliveira LG. Religion as a Protective Factor Against Drug Use Among Brazilian University Students: a National Survey. *Rev Bras Psiquiatr*. 2013;35(1):29–37. doi: 10.1016/j.rbp.2012.05.010.

Görgün S, Tiryaki A, Topbaş M. (2010) Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanma Ve Anne Babaya Bağlanma Biçimleri. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2010; 11:305-312.

Hendershot, C. S., Dillworth, T. M., Neighbors, C., & George, W. H. (2008). Differential Effects of Acculturation on Drinking Behavior in Chinese- and Korean-American College Students. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 69(1), 121–128. doi: 10.1016/j.biotechadv.2011.08.021.Secreted.

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnason, T., Ahlström, S., Balakireva, O., Kokkevi, A., & Morgan, M. (2004). The ESPAD report 2003. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries. Stockholm: CAN.

Hibell, B., & Guttormsson, U. (2013). A Supplement to the 2011 ESPAD Report – Additional Data from Bosnia and Herzegovina (Federation of Bosnia and Herzegovina), Kosovo (under UNSCR 1244) and the Netherlands. Stockholm, Sweden: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs.

Hingson, R., & White, A. (2010). Magnitude and Prevention of College Alcohol and Drug Misuse: US College Students Aged 18–24. *Mental Health Care in the College Community: Wiley-Blackwell*, 289–324. <http://dx.doi.org/10.1002/9780470686836.ch15>.

Holt M, Powell S. (2017) Healthy Universities: a Guiding Framework for Universities to Examine the Distinctive Health Needs of its own Student Population Perspectives in *Public Health* January 2017 Vol 137 No 1 53-58.

Karaçam Ö, Totan T. Ege Üniversitesi Öğrencileri Arasında Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımının Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemiyle İncelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2014; 15:116-123.

Kelly AB, Evans-Whipp TJ, Smith R, Chan GC, Toumbourou JW, Patton GC, et al. A Longitudinal Study of the Association of Adolescent Polydrug Use, Alcohol Use and High School Non-Completion. *Addiction*. 2015;110(4):627-35.

Martinez JA, Sher K J, Wood P K. (2008) Is Heavy Drinking Really Associated with Attrition From College? *The Alcohol-Attrition Paradox*. *Psychology*

of Addictive Behaviors. 2008; 22:450-456.

McAlaney J, Bewick B, Hughes C. The International Development of the 'Social Norms' Approach To Drug Education and Prevention. *Drug-Educ Prev Policy*. 2011;18(2):81-9.

Neighbours, C., Atkins, D. C., Lewis, M. A., Lee, C. M., Kaysen, D., Mittmann, A., & Rodriguez, L. M. (2011). Event-specific Drinking Among College Students. *Psychology of Addictive Behaviors*, 25, 702–707. doi:10.1037/a0024051.

Ögel K, Tamar D, Çakmak D. (1998) Madde Bağımlılığı Sorununda Türkiye'nin Yerine Bir Bakış. *Türk Psikiyatri Derg* 1998; 9:301-307.

Primack BA, Kim KH, Shensa A, Sidani JE, Barnett TE, Switzer GE. Tobacco, Marijuana, and Alcohol Use in University Students: A Cluster Analysis. *J Am Coll Heal*. 2012;60(5):374-86.

SAMSHA (2017). Center for Behavioral Health Statistics and Quality. 2016 National Survey on Drug Use and Health: Detailed Tables. Substance Abuse and Mental Health Services Administration, Rockville, MD.

Schilling L, Zeeb H, Pischke C, et al (2017) Licit and Illicit Substance Use Patterns Among University Students in Germany Using Cluster Analysis Schilling et al. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy* 12:44 DOI 10.1186/s13011-017-0128-z.

Shedler J ve Block J (1990), "Adolescent Drug Use and Psychological Health: A Longitudinal Inquiry", *American Psychologist*, vol. 45, No. 5 (1990), pp. 612–630.

Süngü H. Üniversite Öğrencilerinin Zararlı Madde Kullanımına İlişkin Tutumları. *Mutafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 2014; 11(36):167-194.

Tannkulu AÇ, Çarman KB, Palancı Y, Çetin D, Karaca M. The Prevalence of Cigarette Smoking Among University Students in Kars and Risk Factors. *Turkthoracj* 2009; 10:105- 106.

TEDS (2014) United States, Substance Abuse and Mental Health Services Administration, Center for Behavioral Health Statistics and Quality. "Age of Substance Use Initiation Among Treatment Admissions Aged 18 to 30", *The TEDS Report*, (Rockville, Maryland, July 2014).

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) Raporu 2013. http://www.umbd.pol.tr/TUBIM/Documents/TC3%BCrkiye%20Uyu%C5%9Fturucu%20Raporu_2013_TR.pdf Erişim tarihi: Eylül 10, 2016.

Turhan E, İnandı T, Özer C, Akoğlu S. (2011) Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı, Şiddet Ve Bazı Psikolojik Özellikler Türkiye Halk Sağlığı Dergisi 2011;9(1), 33-44

Ulukoca N, Gökgöz Ş, Karakoç A. (2013) Klinik Araştırma Kırklareli Üniversitesi Öğrencileri Arasında Sigara, Alkol Ve Madde Kullanım Sıklığı. *Fırat Tıp Dergisi* 2013; 18:230-234.

United Nations Office on Drugs and Crime, *World Drug Report 2017* (ISBN: 978-92-1-148291-1, eISBN: 978-92-1-060623-3, United Nations publication, Sales No. E.17.XI.6).

United Nations Office on Drugs and Crime, *World Drug Report 2018* (United Nations publication, Sales No. E.18.XI.9).

Walters ST, Neighbors C. (2005) Feedback interventions for college alcohol misuse: what, why and for whom?. *Addictive Behaviors* 2005;30(6):1168-82.

Yalçın M, Eşsizoğlu A, Akkoç H, Yaşan A, Gürgen F. (2009) Dicle Üniversitesi Öğrencilerinde Madde Kullanımını Belirleyen Risk Faktörleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2009; 12:125-133.

Yüksel N, Dereboy Ç, Çifter İ. (1994) Üniversite Öğrencileri Arasında Madde Kullanımı. *Türk Psikiyatri Derg* 1994; 5:283-286.